

ВСТУП

Дисципліна “Економіка праці і соціально-трудові відносини” вивчає процес трудової діяльності працівників і соціально-трудові відносини, які виникають в національній економіці. Вона належить до дисциплін циклу загальноекономічної підготовки студентів за галуззю знань “Економіка та підприємництво”, відповідно до напрямів підготовки “Економіка підприємства”, “Маркетинг”, “Фінанси” тощо.

Мета дисципліни “Економіка праці і соціально-трудові відносини” – сформуванню у студентів систему теоретичних і практичних знань із питань регулювання соціально-трудових відносин, оплати праці, стимулювання оптимального використання ресурсів і підвищення продуктивності та ефективності праці. Предметом навчальної дисципліни є праця і стосунки між людьми, які виникають у процесі трудової діяльності. Курс “Економіка праці і соціально-трудові відносини” побудований на таких засадах: об’єктивних законах і механізмах ринкової економіки; урахуванні досягнень закордонної теорії та практики у сфері трудових відносин; досвіду, нагромадженого на вітчизняних підприємствах; особливостей становлення ринкової економіки в Україні.

У країнах Західної Європи економіку праці розуміють як дослідження ринку праці, а у вузькому значенні – як поведінку роботодавців і працівників у відповідь на дію загальних законів цього ринку – попиту і пропозиції праці, зміни середньої заробітної плати тощо. А безпосередні умови праці, які складаються на підприємстві, майже не розглядають. У радянський період застосовувався інший підхід – у курсі “Наукова організація праці” ретельно досліджували умови праці безпосередньо на виробництві (на робочому місці), а загальні тенденції, які виникають на ринку праці (зміни попиту і пропозиції на окремі види праці), практично не розглядали. У посібнику зроблено спробу об’єднати ці два підходи в одну систему викладення матеріалу, оскільки вони логічно доповнюють один одного.

Відповідно до змісту предмета “Економіка праці і соціально-трудові відносини”, а також з огляду на зростання зацікавленості ним

різних категорій працівників і студентів різних спеціальностей, автори визначили мету і структуру книги й основні порушені в ній проблеми, які дають найповніші відповіді на ці запити. Деякі положення відображають позицію авторів і сформульовані ними.

Особливу увагу звернуто на проблеми зростання продуктивності праці, організації та регулювання заробітної плати, врахування попиту і пропозиції окремих видів праці. Висвітлено законодавчі аспекти економіки праці – вітчизняні, закордонних країн і міжнародних організацій з регулювання соціально-трудова відносин.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

а) знати: теоретичні основи економіки праці в масштабах країни, галузі й конкретного підприємства (організації); вимоги до формування і використання трудових ресурсів, професійної підготовки, перепідготовки; основні особливості формування зайнятості й ринку праці в умовах переходу до ринкових відносин; порядок організації визначення заробітної плати, встановлення оптимальних розмірів оплати праці; вимоги до формування фондів оплати праці підприємств (організацій) і до забезпечення їхнього ефективного використання; загальні поняття рівня життя і соціальних гарантій працівників в умовах ринкової економіки;

б) вміти: визначати показники продуктивності праці, розраховувати резерви зростання продуктивності праці на підприємстві (в організації); планувати і розраховувати трудомісткість продукції, кількість робітників, фахівців і додаткову потребу в них на підприємстві (в організації); визначати заробітну плату працівника за різних форм і систем оплати праці; формувати фонди оплати праці підприємств і забезпечувати ефективність їхнього використання; виконувати роботу з: виявлення і використання резервів підвищення продуктивності праці, раціонального використання працівників і регулювання оплати праці; виявляти і використовувати передовий досвід щодо забезпечення зростання продуктивності праці й прогресивних методів організації заробітної плати в Україні й за кордоном;

в) мати уявлення про: ринок праці, зайнятість, безробіття, загальні принципи соціального захисту населення в умовах ринкових відносин; працю як основу розвитку суспільства і найважливіший фактор виробництва; стан і розвиток трудових ресурсів у країні, сучасні тенденції щодо їхнього ефективного використання; міжнародний досвід регулювання соціально-трудова відносин тощо.

Авторський колектив буде вдячний за конструктивні зауваження та пропозиції щодо покращення змісту та структури видання.